

РУС ТЕЛЕНДӘ БЕЛЕМ БИРҮ ОЕШМАЛАРЫНЫҢ
ТАТАР ТӨРКЕМНӨРЕНДӘ БЕЛЕМ АЛУЧЫ УКУЧЫЛАР ӨЧЕН
ТАТАР ТЕЛЕННӨН ОЛИМПИАДА БИРЕМНӨРЕНЕҢ

ЖАВАПЛАРЫ

(2024-2025 нче уку елы)

4 нче сыйныф

Үткәрү вакыты – 120 минут

Максималь балл – 54

I. Тестлардан дөрес җавапны билгеләгез.

1. Саңгырау тартык авазлардан гына торган сүзне билгеләгез. (2 балл)

- а) өстәл
- ә) китап**
- б) дәфтәр
- в) бетергеч

2. Парсыз яңгырау тартыкны билгеләгез. (2 балл)

- а) [ж]
- ә) [г]
- б) [д]
- в) [н]**

3. Калын сузык авазлардан гына торган сүзне билгеләгез. (2 балл)

- а) бүре
- ә) төлке
- б) куян**
- в) керпе

4. Хәрәфләр белән авазлар саны тигез булмаган сүзне билгеләгез. (2 балл)

- а) яфрак**
- ә) көньяк
- б) яшьлек
- в) кульюгыч

5. **Соң** сүзенең антонимын билгеләгез. (2 балл)

- а) кич
- ә) озын
- б) көндөз
- в) иртә**

6. Парлы сүзне билгеләгез. (2 балл)

- а) кара(жиләк)
- ә) исән(сау)**
- б) ай(сыз)

в) бал(корты)

7. Урын-вакыт килешендәге исемне билгеләгез. (2 балл)

- а) урман
- ә) урманга
- б) урманны
- в) урманда

8. Хәзерге заман хикәя фигыльне билгеләгез. (2 балл)

- а) укый
- ә) укыган
- б) укыды
- в) укыр

9. Санны билгеләгез. (2 балл)

- а) укучы
- ә) ул
- б) ун
- в) санным

10. Боеру жөмләне билгеләгез. (2 балл)

- а) Нинди матур көн!
- ә) Урамда кар явамы?
- б) Балалар, кар бабай ясагыз!
- в) Балалар урамда уйныйлар.

II. Теоретик бирем.

Сызыклар өстенә тиешле сүзләрне языгыз. (8 балл)

Татар телендә нечкә һәм калын сузык авазлар була. О һәм ө хәрефләре сүзнең беренче ижегендә генә языла. Охшаш мәгънәле сүзләр синонимнар дип атала. Аш, аша, ашлык – тамырдаш сүзләр. -га/-гә – юнәлеш килеше кушымчасы. Сыйфатлар предметның төрле билгеләрен белдерәләр. Фигыль эш-хәрәкәтне белдерә. Ия кем? нәрсә? сорауларына җавап бирә.

III. Башыгызны эшләтегез.

Эш сөйгәнне ил сөйгән. Ялкауның көн дә башы авырта. (4 балл)

IV. Гамәли-ижади бирем.

1. Жөмлэләрне татар теленә тәржемә итеп языгыз. (6 балл)

Ученики сейчас на уроке.

Они читают и пишут по-татарски.

Алсу делает домашнее задание медленно.

2. Шигырьне укыгыз һәм биремнәрне эшләгез.

Трамвайда барганда,
Әгәр дә минем янда
Олылар басып барса,
Ә мин утырган булсам –
Жәһәт кенә торам да
Урын бирәм аларга.
(*Ямаш Игәнәй*)

2.1. Сүзләрнең антонимнарын языгыз. (2 балл)

олылар – **кечкенәләр** басып – **утырып**

2.2. *Жәһәт* сүзенең синонимын языгыз. (1 балл) (тиз)

2.3. Зат алмашлыкларын күчереп языгыз, килешләрен билгеләгез. (3 балл)

(мин – б.к., минем – и.к., аларга – ю.к.).

3. “Өлкәннәргә булышам” темасына 6-8 жөмләдән торган инша языгыз. (10 балл)

РУС ТЕЛЕНДӘ БЕЛЕМ БИРҮ ОЕШМАЛАРЫНЫҢ
ТАТАР ТӨРКЕМНӨРЕНДӘ БЕЛЕМ АЛУЧЫ УКУЧЫЛАР ӨЧЕН
ТАТАР ТЕЛЕННӘН ОЛИМПИАДА БИРЕМНӨРЕНЕҢ

ЖАВАПЛАРЫ

(2024-2025 нче уку елы)

5 нче сыйныф

Үткәрү вакыты – 120 минут

Максималь балл – 54

I. Тестлардан дөрес жавапны билгеләгез.

1. Яңгырау тартык авазлардан гына торган сүзне билгеләгез. (2 балл)

- а) кайнатма
- ә) шикәр
- б) коймак
- в) гөбәдия**

2. Парсыз саңгырау тартыкны билгеләгез. (2 балл)

- а) [ф]
- ә) [т]
- б) [h]**
- в) [ч]

3. Жөмләдәге [э] авазының санын билгеләгез. (2 балл)

Һәр эшнең дә жәе бар, ботканың да мае бар. (Мәкаль)

- а) 1
- ә) 2**
- б) 3
- в) 4

4. Юлдан-юлга күчереп булмаган сүзне билгеләгез. (2 балл)

- а) егет**
- ә) йолдыз
- б) елга
- в) кояш

5. **Тәмле** сүзе күчерелмә мәгънәдә кулланылган рәтне билгеләгез. (2 балл)

- а) тәмле күмәч
- ә) тәмле кайнатма
- б) тәмле төш**
- в) тәмле аш

6. Тезмә сүзне билгеләгез. (2 балл)

- а) бал(сыз)
- ә) кара(бодай)**

- б) киём(салым)
- в) бака(яфрагы)**

7. Тартым белән төрләнган исемне билгеләгез. (2 балл)

- а) песиләр
- ә) песиебез**
- б) песинең
- в) песиләргә

8. Алмашлыкны билгеләгез. (2 балл)

- а) алар**
- ә) укучылар
- б) житмеш
- в) йөгерә

9. Артыклык дәрәжәсендәге сыйфатны билгеләгез. (2 балл)

- а) кечкенә
- ә) кечкенәрәк
- б) кеп-кечкенә**
- в) бәләкәй

10. Жөмләнең иясен билгеләгез. (2 балл)

Укучылар агач ботагына жимлек элделәр.

- а) укучылар**
- ә) агач
- б) ботагына
- в) жимлек

II. Теоретик бирем.

Сызыклар өстенә тиешле сүзләрне языгыз. (8 балл)

Татар телендә нечкә һәм калын сузык авазлар була. Татар телендә басым, гадәттә, сүзнең соңгы ижегенә төшә. Капма-каршы мәгънәле сүзләр антонимнар дип атала. Сыз, сызык, сызыклы – тамырдаш сүзләр. -ны/-не – төшем килеше кушымчасы. Саннар предметның исәбен белдерәләр. Боерык фигыльләр зат-сан белән төрләнәләр. Ия кем? нәрсә? сорауларына җавап бирә.

III. Башыгызны эшләтегез.

Болганчык су тирән күренә. Бер тамчыдан диңгез булмый. (4 балл)

IV. Гамәли-ижади бирем.

1. Жөмлэләрне татар теленә тәржемә итеп языгыз. (6 балл)

Моя комната небольшая.

Около окна стоит письменный стол.
На столе лежат мои учебники и тетради.
В шкафу висит моя одежда.

2. Шигырьне укыгыз һәм биремнәрне эшләгез.

КЫЕН ХӘЛ

Ишегалды бозлавык,
Бозлавыкта бер тавык.
Тукта, тукта, ни булды?
Тавык таеп егылды!
Әтәч килде ярдәмгә,
калды кыен бер хәлгә:
ярдәм итәр юлы юк.
Канаты бар, кулы юк.

(Рөстәм Мингалим)

2.1. Кушма сүзне күчереп языгыз. (1 балл) (ишегалды) (артык сүз язылса, балл киметелә!)

2.2. *Ярдәм итәр* сүзенең синонимын языгыз. (2 балл) (булышыр)

2.3. Шигырьдә кулланылган антоним сүзләрне парлап языгыз. (2 балл) (тавык – әтәч, бар – юк)

2.4. Тойгылы жөмләне күчереп языгыз. (1 балл) (Тавык таеп егылды!)

3. Йорт хайваннары, кош-кортлары турында 6-8 жөмләдән торган иңша языгыз. (10 балл)

РУС ТЕЛЕНДӘ БЕЛЕМ БИРҮ ОЕШМАЛАРЫНЫҢ
ТАТАР ТӨРКЕМНӨРЕНДӘ БЕЛЕМ АЛУЧЫ УКУЧЫЛАР ӨЧЕН
ТАТАР ТЕЛЕННӨН ОЛИМПИАДА БИРЕМНӨРЕНЕҢ

ЖАВАПЛАРЫ
(2024-2025 нче уку елы)
6 нчы сыйныф

Үткәрү вакыты – 150 минут
Максималь балл – 58

I. Тестлардан дөрес җавапны билгеләгез.

1. Жөмләдәге [э] авазының санын билгеләгез. (2 балл)

Дөрес эш өчен кыю басып тор. (Мәкаль)

- а) 1
- ә) 2
- б) 3
- в) 4

2. Кече тел тартыгын билгеләгез. (2 балл)

- а) [h]
- ә) [й]
- б) [ф]
- в) [x]

3. Басымы соңгы ижеккә төшкән сүзне билгеләгез. (2 балл)

- а) аңлатасың
- ә) аңлаталар
- б) аңлаттылар
- в) аңлатмадылар

4. Антонимнарны билгеләгез. (2 балл)

- а) кача, яшеренә
- ә) уйный, шаяра
- б) кайгыра, шатлана
- в) яна, балкый

5. Фразеологизмның синоним парын билгеләгез. (2 балл)

түшәмгә төкереп яту

- а) стенага борчак ату
- ә) корыны бушка аудару
- б) тетмәсен тетү
- в) сабын куыгы очыру

6. Тамырдаш сүзләрне билгеләгез. (2 балл)

- а) шат, таш

- ә) күл, күлмәк
- б) бүл, бүлмә**
- в) кискеч, бетергеч

7. Тартым белән төрләнган исемне билгеләгез. (2 балл)

- а) кош
- ә) кошчык
- б) кошларга
- в) кошчыгым**

8. Артыклык дәрәжәсендәге сыйфатны билгеләгез. (2 балл)

- а) якты
- ә) яктырак
- б) яп-якты**
- в) уттай

9. Жөмләдәге фигыльнең төрен билгеләгез. (2 балл)

Аю – көченә, кеше акылына ышана. (Мәкаль)

- а) хәзерге заман хикәя фигыль**
- ә) үткән заман хикәя фигыль
- б) киләчәк заман хикәя фигыль
- в) боерык фигыль

10. Жөмләнең иясен билгеләгез. (2 балл)

Яңа ел бәйрәмен балалар шатланып көтеп алалар. (Мәкаль)

- а) Яңа ел
- ә) бәйрәмен
- б) балалар**
- в) көтеп алалар

II. Теоретик бирем.

Сызыклар өстенә тиешле сүзләрне языгыз. (8 балл)

Татар телендә авыз һәм борың тартык авазлар була. Сүзләрнең мәгънәләре аңлатмалы сүзлекләрдә күрсәтелә. Күп мәгънәле сүзләрнең туры һәм күчерелмә мәгънәләре була. Сүзнең нигезе тамырдан яки тамыр һәм ясагыч кушымчадан тора. -ның/-нең – иялек килеше кушымчасы. Без, сез, алар – зат алмашлыклары. Хикәя фигыльләр зат-сан белән төрләнәләр. Ия һәм хәбәр – жөмләнең баш кисәкләре.

III. Башыгызны эшләтегез.

Холкы начардан дуслары качар. Кешенең акылы сүзеннән билгеле. (4 балл)

IV. Гамәли-ижади бирем.

1. Жөмлэләрне татар теленә тәржемә итеп языгыз. (6 балл)

1 1 2
Меня зовут Елизавета. Я приехала из Москвы. В школе изучаем татарский язык. На уроке мы часто читаем вслух.

2. Шигырьне укыгыз һәм биремнәрне эшләгез.

Кояшлы уены

Яуды яңгыр, яуды яңгыр,
Күлләвекләр жыелды.
Чулт-чулт итеп агачлардан
Шук тамчылар коелды.
Шатлыгыннан кош сайрады,
Кояш чыкты ялтырап.

Ап-ак томан жиргә ятты
Иртә таңнан, ял сорап.
Әнә салават күпере –
Ал, кызыл басмалары,
Гүя ул нәни кызларның
Чәчүргеч тасмалары.

(Эльмира Шәрифуллина)

2.1. Сингармонизм законының ирен гармониясенә буйсынган сүзне күчереп языгыз. (1 балл) (коелды) (артык сүз язылса, балл киметелә!)

2.2. Борын ассимиляциясе күзәтелгән сүzlәрне күчереп языгыз. (2 балл) (шатлыгыннан, таңнан) (артык сүз язылса, балл киметелә!)

2.3. Фигыльдән ясалган исемнәрне күчереп языгыз. (2 балл) (тамчылар, басмалары) (артык сүз язылса, балл киметелә!)

2.4. Кызыл сыйфатын дәрәжәләр белән төрлөндереп языгыз. (2 балл) (кызыл, кызылрак, кып-кызыл, кызгылт)

2.5. Калын хәрефләр белән бирелгән жөмләнең хәбәрен языгыз. (1 балл) (ятты)

3. “Жәйге яңгыр” дигән темага 8-10 жөмлэдән торган инша языгыз. (12 балл)

кызыл сөз - 1
таңнан - 8
хата - 2
ноңиш сөз - 1

РУС ТЕЛЕНДӘ БЕЛЕМ БИРҮ ОЕШМАЛАРЫНЫҢ
ТАТАР ТӨРКЕМНӨРЕНДӘ БЕЛЕМ АЛУЧЫ УКУЧЫЛАР ӨЧЕН
ТАТАР ТЕЛЕННӘН ОЛИМПИАДА БИРЕМНӨРЕНЕҢ

ЖАВАПЛАРЫ
(2024-2025 нче уку елы)
7 нче сыйныф

Үткәрү вакыты – 150 минут
Максималь балл – 60

I. Тестлардан дөрес җавапны билгеләгез.

1. Жөмләдәге [й] авазының санын билгеләгез. (2 балл)
Көн саен майлы ботка булмый. (Мәкаль)
 - а) 1
 - ә) 2
 - б) 3**
 - в) 4

2. Калын пары булмаган сузык авазны билгеләгез. (2 балл)
 - а) [ү]
 - ә) [и]**
 - б) [ә]
 - в) [ө]

3. Жөмләдәге ябык ижекларның санын билгеләгез. (2 балл)
Ялкауга яңгыр иң беренче төшә. (Мәкаль)
 - а) 4
 - ә) 5
 - б) 6**
 - в) 7

4. Фразеологизмның мәгънәсен билгеләгез. (2 балл)
канат астына алу
 - а) качыру
 - ә) урлау
 - б) кочаклау
 - в) яклау**

5. Татар теленәң үз сүзен билгеләгез. (2 балл)
 - а) икмәк**
 - ә) дәфтәр
 - б) кәбестә
 - в) шагыйрь

6. Кушма сүзне билгеләгез. (2 балл)

- а) аллы(гөлле)
- ә) кура(жиләге)
- б) кара(жиләк)**
- в) мал(туар)

7. Чама санын билгеләгез. (2 балл)

- а) унау
- ә) меннәрчә**
- б) уникашәр
- в) өч бөтен уннан бер

8. Юклык алмашлыгын билгеләгез. (2 балл)

- а) алар
- ә) сезнеке
- б) нинди
- в) һичкем**

9. Жөмләдәге сүзләрнең кайсы сүз төркеменә караганлыгын билгеләгез. (2 балл)

Бүгенге эшне иртәгә калдырма. (Мәкаль)

- а) сыйфат, исем, рәвеш, боерык фигыль**
- ә) сыйфат, исем, рәвеш, хикәя фигыль
- б) рәвеш, исем, рәвеш, боерык фигыль
- в) сыйфат, исем, исем, боерык фигыль

10. Жөмләнең иясен билгеләгез. (2 балл)

Оятсыз кеше өчен оятлының йөзе кызарыр. (Мәкаль)

- а) оятсыз
- ә) кеше
- б) оятлының
- в) йөзе**

II. Теоретик бирем.

Сузыклар өстенә тиешле сүзләрне языгыз. (8 балл)

Сузыкка тәмамланган ижек – ачык ижек. [h], [ш], [x], [ц] – парсыз саңгырау тартыклар. Исемнең иркәләү-кечерәйтү кушымчасы – модальлек кушымча. Язылышлары төрле, әйтелешләре бертөрле булган сүзләр омофоннар дип атала. Татар телендә алты килеш бар. Кыскартылма исемнәр сүзләрнең беренче ижекләреннән ясала ала. Боерык фигыль эш кушуны, үтенүне белдерә. Хикәя жөмлә ахырына нокта куела.

III. Башыгызны эшләтегез.

Көндезге эш кичке эштән көләр. Караңгы төннән соң якты көн килә. (4 балл)

IV. Гамәли-ижади бирем.

1. Жөмлэләрне татар теленә тәржемә итеп языгыз. (6 балл)

Мы готовим домашнее задание. Я повторяю старые слова, а подруга учит новые глаголы. Потом мы читаем недлинный текст, повторяем правила и пишем упражнения.

2. Шигырьне укыгыз һәм биремнәрне эшләгез.

ИРТӘ БЕЛӘН

Жып-жылы, нурлы көн бүген.	Чирәмдәге чык суында
Бер кош юына тышта.	Коена да коена.
Гажәпләнәм: үзе нәни,	Аның чәчкән тамчылары
Ә үзе нинди чиста!	Жанлы сыман тоела.

Канатына ышкып ала
Нәни генә томшыгын.
Шифалы, тылсымлы диләр
Яландагы таң чыгын...

(Галимҗан Гыйльманов)

2.1. Сингармонизм законының рәт гармониясенә буйсынмаган сүзләрне күчереп языгыз. (2 балл) (**чиста, шифалы**) (артык сүз язылса, балл киметелә!)

2.2. Тартыклар чиратлашуы күзәтелгән сүзләрне күчереп языгыз. (3 балл) (**бүген, томшыгын, чыгын**) (артык сүз язылса, балл киметелә!)

2.3. **Шифалы** сүзнең синонимын языгыз. (2 балл) (**савыктыргыч/сихәтле...**)

2.4. Кушма сүзне күчереп языгыз. (1 балл) (**бүген**)

2.5. **Жылы** сыйфатының кимлек дәрәжәсен языгыз. (1 балл) (**жылымса**)

2.6. Калын хәрефләр белән бирелгән жөмләнең хәбәрен языгыз. (1 балл) (**юына**)

3. “Канатлы дусларыбыз” дигән темага 8-10 жөмләдән торган инша языгыз. (12 балл)

РУС ТЕЛЕНДӘ БЕЛЕМ БИРҮ ОЕШМАЛАРЫНЫҢ
ТАТАР ТӨРКЕМНӨРЕНДӘ БЕЛЕМ АЛУЧЫ УКУЧЫЛАР ӨЧЕН
ТАТАР ТЕЛЕННӨН ОЛИМПИАДА БИРЕМНӨРЕНЕҢ

ЖАВАПЛАРЫ

(2024-2025 нче уку елы)

9 нчы сыйныф

Үткәрү вакыты – 180 минут

Максималь балл – 68

I. Тестлардан дөрес җавапны билгеләгез.

1. Жөмләдәге [а] авазының санын билгеләгез. (2 балл)

Оясыз сандугач сайрамый. (Мәкаль)

- а) 3
- ә) 4
- б) 5**
- в) 6

2. Жөмләдәге ачык ижекләр санын билгеләгез. (2 балл)

Куркак аулакта батыр була. (Мәкаль)

- а) 3
- ә) 4**
- б) 5
- в) 8

3. Фразеологизмның мәгънәсен билгеләгез. (2 балл)

сакал сыйпап калу

- а) алдану**
- ә) сабуллашу
- б) изге теләкләр теләп калу
- в) борчылу

4. Татар теленең үз сүзен билгеләгез. (2 балл)

- а) теләк**
- ә) хыял
- б) өмет
- в) гомер

5. Кушма сүзне билгеләгез. (2 балл)

- а) кием(салым)
- ә) жир(су)
- б) эт(шомырты)
- в) яр(канат)**

6. Билгеләү алмашлыгын билгеләгез. (2 балл)

- а) кемдер
- ә) кайда
- б) һәркем**
- в) берни

7. Затланышлы фигыльне билгеләгез. (2 балл)

- а) исем фигыль
- ә) боерык фигыль**
- б) хәл фигыль
- в) сыйфат фигыль

8. Сүзтезмәне билгеләгез. (2 балл)

- а) жиләк
- ә) баллы жиләк**
- б) жиләк-жимеш
- в) кура жиләге

9. Жөмләдәге калын хәрәфләр белән бирелгән сүзнең нинди жөмлә кисәге икәнлеген билгеләгез. (2 балл)

Куркакның йодрыгы кесәсендә. (Мәкаль)

- а) ия
- ә) хәбәр**
- б) урын хәле
- в) тәмамлык

10. Мәкальләр арасыннан кушма жөмләне билгеләгез. (2 балл)

- а) Аннан-моннан эшләсәң, яңадан эшләрсең.
- ә) Иренгәннең иренен эт ялаган.
- б) Ир мактаныр, корал эшләр.**
- в) Иренмәгән иртәгәге эшен бүген бетергән.

II. Теоретик бирем.

Сызыклар өстенә тиешле сүзләрне языгыз. (8 балл)

[и] авазының калын пары юк. Татар телендә ачык һәм ябык ижекләр бар. Бер ижеккә сүзгә басым тамгасы куелмый. Билгеле бер грамматик формада гына омоним булып килгән сүзләр омоформалар дип атала. Парлы сүзләр сызыкча аша языла. Ул зат һәм күрсәтү алмашлыгы була ала. Тиндәш кисәкләрдән соң килгән гомумиләштерүче сүз алдыннан сызык куела. Баш кисәкләрдән генә торган жөмлә жыйнак жөмлә дип атала.

III. Башыгызны эшләтегез.

Коралда кырык кешенең көче бар. Кулыңнан килмәгән эшкә тотынма. (4 балл)

IV. Гамәли-ижади бирем.

1. Жөмлэләрне татар теленә тәржемә итеп языгыз. (10 балл)

Верблюд – одно из самых выносливых животных. Несколько недель он может идти под палящим солнцем и не пить. При этом он ещё и груз несёт. Поэтому верблюд для человека в пустыне незаменим. Его называют “кораблём пустыни”.

2. Шигырьне укыгыз һәм биремнәрне эшләгез.

УРМАН

Тезелеп үскән төрле зур агачлар,	Тып-тын торган ошбу серле урман,
Үзе матур, үзе куркыныч;	Төрле матур кошлар оясы;
Яшел хәтфә кебек яфраклары	Матур кошларына табигатьнең
Кайвакытта тора тып-тыныч.	Бүлэк итеп биргән дөньясы.

(Мәҗит Гафури)

2.1. Сингармонизм законының рәт гармониясенә буйсынмаган сүзләрне күчереп языгыз. (2 балл) (**табигатьнең, дөньясы**) (артык сүз язылса, балл киметелә!)

2.2. Искергән сүзне һәм аның кайсы сүз төркеменә караганлыгын языгыз. (2 балл) (**ошбу – алмашлык**)

2.3. Шигырьдә кулланылган синонимнарны языгыз. (1 балл) (**тып-тыныч, тып-тын**)

2.4. Тартым белән төрләнгән исемнәрне күчереп языгыз. (2 балл) (**яфраклары, оясы, кошларына, дөньясы**) (артык сүз язылса, балл киметелә!)

2.5. Калын хәрефләр белән бирелгән жөмлөгә синтаксик анализ ясагыз: жөмлә кисәкләрен һәм аларның төрләрен билгеләгез, жөмлөгә билгеләмә бирегез. (4 балл)

Яшел хәтфә кебек яфраклары (г.и.)

Кайвакытта (в.х.) тора (г.ф.х.) тып-тыныч (р.х.).

Бу – раслау, хикәя, жәенке, ике составлы, тулы гади жөмлә; тиндәш һәм аерымланган кисәкләре юк; инверсия (кире сүз тәртибе).

3. “Серле урман” дигән темага 10-12 жөмләдән торган инша языгыз. (15 балл)

РУС ТЕЛЕНДӘ БЕЛЕМ БИРҮ ОЕШМАЛАРЫНЫҢ
ТАТАР ТӨРКЕМНӨРЕНДӘ БЕЛЕМ АЛУЧЫ УКУЧЫЛАР ӨЧЕН
ТАТАР ТЕЛЕННӨН ОЛИМПИАДА БИРЕМНӨРЕНЕҢ

ЖАВАПЛАРЫ

(2024-2025 нче уку елы)

10 нчы сыйныф

Үткәрү вакыты – 180 минут

Максималь балл – 68

I. Тестлардан дөрес җавапны билгеләгез.

1. Жөмлэдәге [ө] авазының санын билгеләгез. (2 балл)

Йолдыз бик югары да, ул да кое төбенә төшә. (Мәкаль)

- а) 2
- ә) 3
- б) 4
- в) 5

2. Жөмлэдәге ачык ижекләр санын билгеләгез. (2 балл)

Ялкау ятып эшли, утырып йоклый. (Мәкаль)

- а) 3
- ә) 4
- б) 5
- в) 6

3. Фразеологизмның мәгънәсен билгеләгез. (2 балл)

мыегы үрә тору

- а) бик каты мактану
- ә) бик каты шатлану
- б) бик каты ачуы килү
- в) бик каты борчылу

4. Татар теленең үз сүзен билгеләгез. (2 балл)

- а) келәм
- ә) диван
- б) өстәл
- в) суыткыч

5. Жөмлэдәге тамыр сүзне билгеләгез. (2 балл)

Иртәгәге эшеңне бүген эшлә. (Мәкаль)

- а) иртәгәге
- ә) эшеңне
- б) бүген
- в) эшлә

6. Юклык алмашлыгын билгеләгез. (2 балл)

- а) минеке
- ә) ничек
- б) һәрбер
- в) **ничкәм**

7. Жөмләдәге калын хәрефләр белән бирелгән сүзнең кайсы сүз төркеменә караганлыгын билгеләгез. (2 балл)

Күмәк эш – күңелле эш. (Мәкаль)

- а) **сыйфат**
- ә) исем
- б) рәвеш
- в) фигыль

8. Жөмләдәге калын хәрефләр белән бирелгән сүзнең нинди жөмлә кисәге икәнлеген билгеләгез. (2 балл)

Курыккан эт кырга чыкмас. (Мәкаль)

- а) ия
- ә) тәмамлык
- б) **урын хәле**
- в) рәвеш хәле

9. Икеләнүне белдерә торган кереш сүзне билгеләгез. (2 балл)

- а) зинһар
- ә) **мөгаен**
- б) ниһаять
- в) ичмасам

10. Иярчен жөмләнең төрен билгеләгез. (2 балл)

Малай, кулына акча керсә, көчек сатып алыр. (Мәкаль)

- а) синтетик иярчен урын жөмлә
- ә) синтетик иярчен вакыт жөмлә
- б) аналитик иярчен шарт жөмлә
- в) **синтетик иярчен шарт жөмлә**

II. Теоретик бирем.

Сызыклар өстенә тиешле сүзләрне языгыз. (8 балл)

Уңай һәм кире ассимиляция була. Элек тә һәм хәзерге көндә дә еш кулланыла торган сүзләр актив сүзләр дип атала. Тамыр нигезле һәм ясалма нигезле сүзләр була. Исем килеш, сан һәм тартым белән төрләнә. Гарәп цифрларыннан соң килгән кушымчалар аерым языла. Боерык фигыль заман белән төрләнми. -нын/-нең кушымчалы сүз жөмләдә исемгә иярсә, ул аергыч була. Мөнәсәбәтле сүз һәрвакыт баш жөмләдә килә.

IV. Гамәли-ижади бирем.

1. Жөмлэләрне татар теленә тәржемә итеп языгыз. (6 балл)

На уроке ученики читают вслух, пишут, рассказывают, много говорят по-татарски. Иногда они отвечают правильно, иногда неправильно. Когда дети говорят неправильно, учительница исправляет их ошибки.

2. Шигырьне укыгыз һәм биремнәрне эшләгез.

ТАҢ

Таң ата, дип ишеткән бар
Әбидән дә, бабайдан да.
Ә үземнең таң атканын
Күргәнем юк беркайчан да.
Бүген менә **шуна күрә**
Уяндым да караңгыдан,

“Таң ничек ата соң?” – диеп
Карап торам тәрәзәдән.
Башта үзем куркып куйдым:
Караңгыда күрә алмам.
Хәзер тышта якты инде,
Таң атканын күрми калмам.

(Равил Фәйзуллин)

2.1. Сингармонизм законының рәт гармониясенә буйсынмаган сүзне күчереп языгыз. (1 балл) (беркайчан)

2.2. Басымы соңгы ижеккә төшмәгән сүзләрне күчереп языгыз, басымнарын билгеләгез (3 балл) (бе'ркайчан, ме'нә, ни'чек, а'лмам, кү'рми, ка'лмам)

2.3. Иртүк торуны белдергән фразеологизмны искә төшереп языгыз. (2 балл) (таң тишегеннән)

2.4. Кушма сүзләрне күчереп языгыз. (1 балл) (беркайчан, бүген) (артык сүз язылса, балл киметелә!)

2.5. **Якты** сыйфатын дәрәжәләр белән төрләндереп языгыз. (1 балл) (яктырак, яп-якты)

2.6. Калын хәрефләр белән бирелгән жөмлә кисәгенең төрен языгыз. (2 балл) (сәбәп хәле)

3. Шигырьдәге геройны тасвирлап, 8-10 жөмләдән торган инша языгыз. (12 балл)

ка-ля - 9
ка-а - 2
и с. - 1

РУС ТЕЛЕНДӘ БЕЛЕМ БИРҮ ОЕШМАЛАРЫНЫҢ
ТАТАР ТӨРКЕМНӨРЕНДӘ БЕЛЕМ АЛУЧЫ УКУЧЫЛАР ӨЧЕН
ТАТАР ТЕЛЕННӘН ОЛИМПИАДА БИРЕМНӨРЕНЕҢ

ЖАВАПЛАРЫ

(2024-2025 нче уку елы)

11 нче сыйныф

Үткәрү вакыты – 180 минут

Максималь балл – 70

I. Тестлардан дөрес җавапны билгеләгез.

1. Жәмләдәге [ө] авазының санын билгеләгез. (2 балл)

Төлке тиресе белән, былбыл өне белән кадерле. (Мәкаль)

- а) 2
- ә) 3
- б) 4**
- в) 5

2. Жәмләдәге ябык ижекләр санын билгеләгез. (2 балл)

Булыр-булмас эшнә алдан шаулап йөрергә кирәкмәс. (Мәкаль)

- а) 8
- ә) 9
- б) 10**
- в) 12

3. Фразеологизмның мәгънәсен билгеләгез. (2 балл)

ут борчасы

- а) мактанчык
- ә) бик тере, хәрәкәтчән**
- б) бик ачулы
- в) бик булдыклы

4. Алынма сүзнә билгеләгез. (2 балл)

- а) эшләпә**
- ә) яулык
- б) күлмәк
- в) итәк

5. Жәмләдәге тамыр сүзнә билгеләгез. (2 балл)

Жәяүле атлыга юлдаш булмый. (Мәкаль)

- а) жәяүле**
- ә) атлыга
- б) юлдаш

в) булмый

6. Күрсәтү алмашлыгын билгеләгез. (2 балл)

- а) күпме
- ә) сезнеке
- б) шунда**
- в) ниндидер

7. Затланышсыз фигыльне билгеләгез. (2 балл)

- а) барса
- ә) барырга**
- б) бар
- в) бардык

8. Жөмләдәге калын хәрефләр белән бирелгән сүзнең нинди жөмлә кисәге икәнлеген билгеләгез. (2 балл)

Туры юлдан олы юл яхшы. (Мәкаль)

- а) тәмамлык**
- ә) урын хәле
- б) рәвеш хәле
- в) шарт хәле

9. Раслауны белдерә торган кереш сүзне билгеләгез. (2 балл)

- а) димәк
- ә) беренчедән
- б) бәхеткә
- в) һичшиксез**

10. Иярчен жөмләнең төрен билгеләгез. (2 балл)

Ун адам салган күперне бер адам бозар. (Мәкаль)

- а) аналитик иярчен аергыч жөмлә
- ә) синтетик иярчен аергыч жөмлә**
- б) синтетик иярчен урын жөмлә
- в) синтетик иярчен тәмамлык жөмлә

II. Теоретик бирем.

Сызыклар өстенә тиешле сүзләрне языгыз. (8 балл)

Уңай ассимиляция язуда чагылыш таба. Татар телендә ике ачык ижек бар. Синонимик ояда иң еш кулланыла торган доминанта сүз була. Жыю санының саналмышы булмый. Исем фигыль – затланышсыз фигыль. -ның/-нең кушымчалы сүз жөмләдә фигыльгә иярсә, ул тәмамлык була. Раслау һәм инкяр жөмлэләр була. Иртүче теркәгечләр һәрвакыт иярчен жөмләдә килә.

III. Башыгызны эшләтегез.

Кеше үз кадерен үзе арттырыр. Һичкемне үзеңнән түбән уйлама. (4 балл)

IV. Гамәли-ижади бирем.

1. Жөмлэләрне татар теленә тәржемә итеп языгыз. (10 балл)

Хуже нет для полевых и лесных зверьков, чем малоснежное начало зимы! Голая земля промерзает все глубже, становится твёрдой, как камень.

Но вот повалил снег. Сухое снежное море покрывает землю. На дне снежного моря теплее, чем на его поверхности. Сюда не попадает леденящий ветер. (В.Бианки)

2. Шигырьне укыгыз һәм биремнәрне эшләгез.

ИКЕ ФӘЛСӘФӘ

Яшь кешенәң фәлсәфәсе шундый:	Карт кешенәң фәлсәфәсе башка:
Бәхет эзләр офыклардан ары.	Туган якка юлы, туган якка.
Сүзсез генә яшен коеп торыр	Моңашып калган тупыллары
Бакча артындагы тупыллары.	Ничә еллар буе шунда тарта?

Туган яктан күнел бизәме соң?
Жырлары да моңлы, сагынганга.
Мөлдәрәшеп, күз яшьләре тама,
Тупылларга килеп кагылганда.

(Фәйрүзә Мөслимова)

2.1. Беренче куплеттагы сингармонизм законының ирен гармониясенә буйсынган сүзләрне күчереп языгыз. (3 балл) (офыклардан, коеп, торыр) (артык сүз язылса, балл киметелә!)

2.2. Кече тел ассимиляциясе күзәтелгән сүзне күчереп языгыз. (1 балл) (сагынганга)

2.3. Икенче куплеттагы алынма сүзләрне языгыз. (2 балл) (фәлсәфәсе, тупыллары) (артык сүз язылса, балл киметелә!)

2.4. Офык сүзенәң синонимын языгыз. (1 балл) (горизонт, күк чите)

2.5. Икенче куплеттагы затланышсыз фигыльләрне күчереп языгыз. (2 балл) (моңашып, калган) (артык сүз язылса, балл киметелә!)

2.6. Калын хәрәфләр белән бирелгән жөмлөгә синтаксик анализ ясагыз: баш кисәкләрнең астына сызыгыз, компонент чикләрен билгеләгез, схема сызыгыз, жөмлөгә билгеләмә бирегез. (4 балл)

(1) Яшь кешенәң фәлсәфәсе шундый:

(2) Бәхет эзләр офыклардан ары.

(1 – б.ж., 2 – а.и.х.ж. *шундый* – бәйләүче чара). Бу – иярченле кушма жөмлө. Схема сызылырга тиеш!

3. “Туган ягым һәм минем киләчәгем” дигән темага 10-12 жөмлэдән торган инша языгыз. (15 балл)